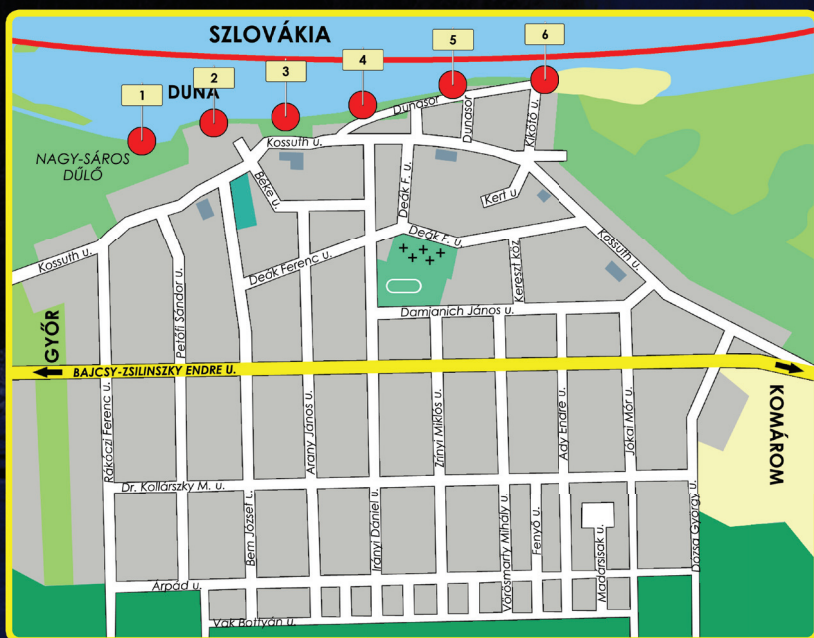

TARTALOM

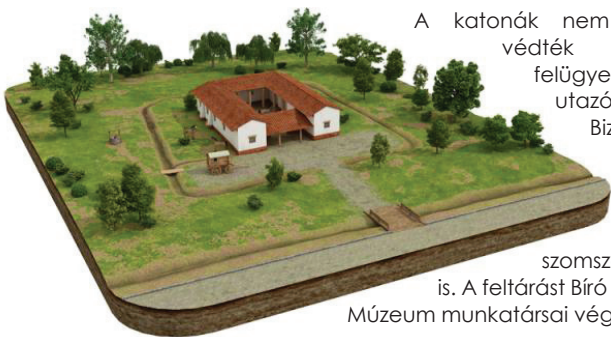
1	Római kori fogadó.....	3
2	Mária Terézia-kori postakocsi fogadó.....	4
3	Erebe-sziget	
4	• A dunai természetvilág.....	5
5	• Történet.....	6
6	• Az élővilág.....	7
6	Ad statuas.....	10

Római kori fogadó

A Római Birodalom határvonala a Duna vonalában futott, a Duna képezte a határt, Gönyű térsége még a rómaiakhoz tartozott, a folyó másik oldalán pedig már a germán törzsek laktak.

Ezért a rómaiak a Duna vonalát katonailag megerősítették, az 5000-6000 fős legiostáborok között kisebb (500-1000 fős) segédcsapatú táborokat alakítottak ki. A táborok egymástól általában egy napi járóföldre helyezkedtek el, a határszakasz szigorúbb felügyelete miatt pedig a rómaiak őrtornyok láncolatát építették ki. A katonai létesítményeket egy kavicsozott út, a limesút kötötte össze, amely Pannonia provincia egyik legfontosabb útvonala lett.

A katonák nem csak az ellenséges betörésektől védtek a Római Birodalom, hanem felügyelték a kereskedelmet, és vigyázták az utazók és a futárok biztonságát is.

Bizonyos távolságokban, ahol a lakott települések vagy táborok nagyobb távolságra helyezkedtek el, úttállomások is létesültek. Hasonló lehetett a Gönyűtől nyugatra, a mai E.ON-erőmű szomszédságában 2007-ben feltárt úttállomás is. A feltárást Bíró Szilvia vezetésével a győri Xántus János Múzeum munkatársai végezték.

3

A 17 x 21 méteres épület bejáratát a limesútról lekanyarodva lehetett elérni. Az épület belsejét egy nagyobb udvar alkotta, amelyet kisebb-nagyobb helyiségek vettek körbe. A szakembereknek biztosan sikerült azonosítani a konyhát, amelyen kívül étkező, a tulajdonos lakoszobája, illetve több vendégszoba is lehetett a fogadóban.

Az épület falai kőalapozásra vályogtéglából álltak, a tetőfedést pedig cserepekkel oldották meg. Több téglán bélyeget is találtak a szakemberek, amelyek tanúsága szerint az épület felépítésénél a Brigetióban (ma Komárom-Szőny) állomásozó legionáriusok is segédkeztek. Az épületet egy hatalmas árok vette körbe, amelynek feladata a vízvezetés volt.

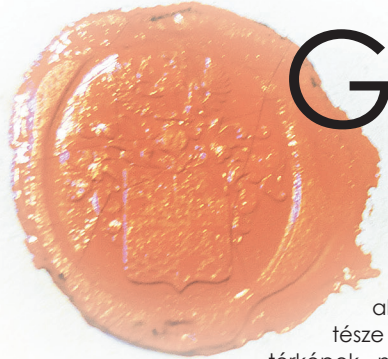
Mivel a Duna akkor is pár száz méterre folytott az épülettől, ezért feltételezhető, hogy többször meggyűlt a bajuk a vízzel. A leg-

korábbi cölöpszerkezetes épület, a Kr. u. 1. század végén, az előbb említett komolyabb épületet pedig 20-30 évvel később építhették. Az előkerült érmek, ruhakapcsolótűk (fibulák) és kerámiatöredékek alapján az úttállomás fénykorát Marcus Aurelius uralkodása alatt (Kr. u. 168-180)

élhette, majd a 230-as években örökre elhagyták az épületet. Az épület kőalapozásai ma is a föld alatt találhatóak, reméljük, egyszer lesz lehetőség a bemutatásukra.

Mária Terézia-kori postakocsi fogadó

Gönyű egyik legszebb helyén, a Duna-parton áll a 18. század közepétől egy nagyszabású épületegyüttes, a vendégfogadó. Építése idején Gönyű település Esterházy Miklós nádor birtoka volt.

Rostaházy József

A fogadót a korabeli feljegyzések alapján Fellner Jakab, Esterházy Károly püspök építesze építette 1759 és 1769 között. A különböző korabeli térképek nagy segítséget nyújtanak az épület történetének rekonstruálásához. A legkorábbi épület alaprajzát megőrizte a II. József uralkodás alatt készített ún. I. katonai felmérés, ezen még csak egy L-alakú épület látszik. Ezt örökítheti meg egy 1786-os leírás: „Gönyű egy nagy magyar falu Győrtől nem messze, a Duna partján. Néhány éve egy nagyszabású vendégfogadó épült kőből, melynek hosszában 16, szélességében 8 ablaka van. A vízen elhaladók számára gyönyörű látványt nyújt.” A vendégfogadó nem-csak szállást és ellátást tudott biztosítani, hanem több istállóval is büszkélkedhetett, hogy a megfáradt lovakat frissre tudják cserélni az utazók. Valószínűleg ebben a fogadóban töltött el egy éjszakát I. Ferenc császár a 19. század legelején, amely alkalommal a Rostaházy család nemesi címet kapott. A kismegyeri csata után itt táboroztak Napóleon katonái, míg a fiztek a fogadótól nyugatra levő Esterházy-kastélyban szálltak meg.

4

Üdvözlét Gönyűről. Nagy-vendéglő.

A vízi és a szárazföldi közlekedés összekapcsolódásával Gönyű a Bécs-Pest közötti útvonal egyik legnagyobb állomása volt. A Dunán rengeteg vízimalom állt, a falutól keletre pedig komp vihette át az utasokat a túlpartra.

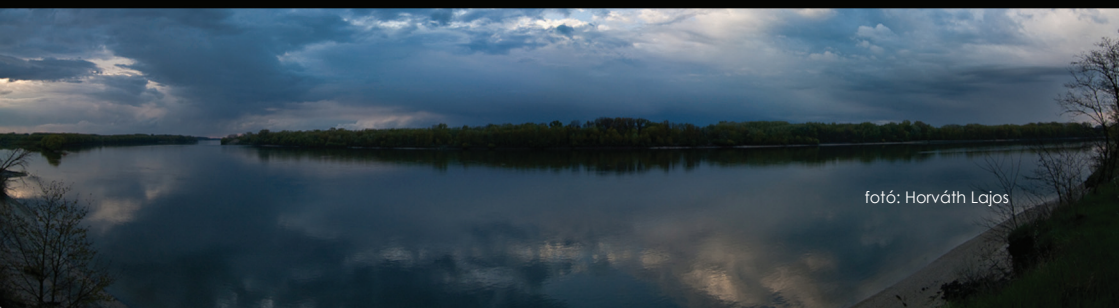
A 19. század végére már rendszeres gőzhajózás folyt a Dunán, ekkor a vendégfogadó egyben gőzhajóállomásként is működött.

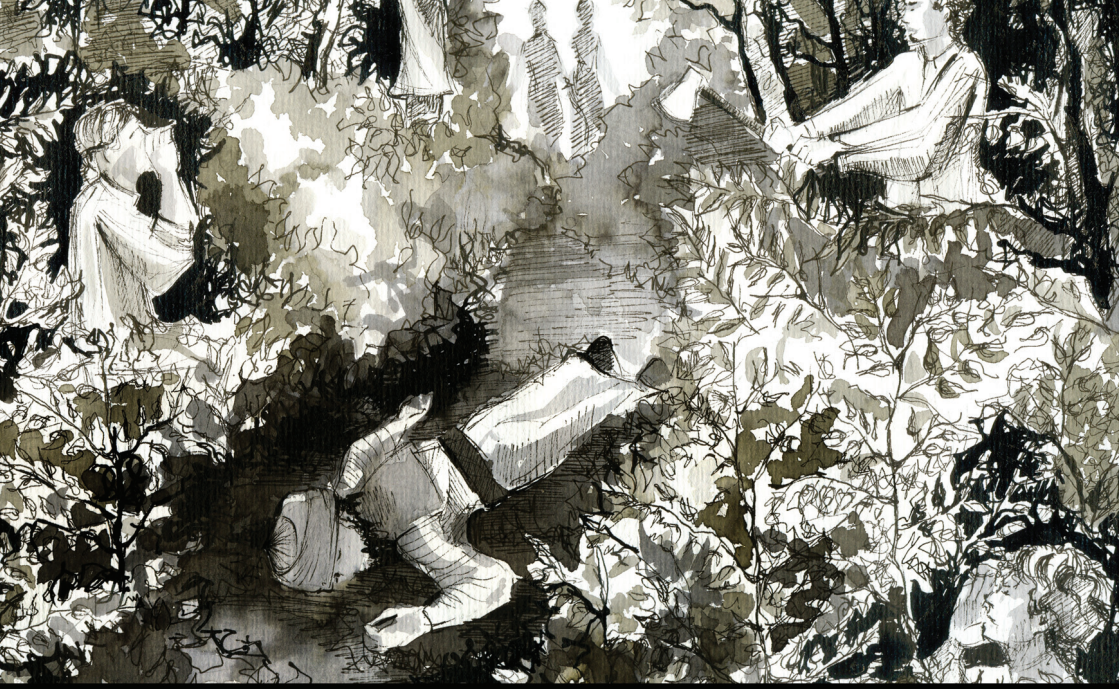

Az Erebe-szigetek és a dunai természetvilág

A sűrű erdők mélyén még ma is a természet az úr! A Duna menti szigetvilág ma a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet része. A szabályozások és a vízlépcsőhöz kapcsolódó átalakítások alaposan megváltoztatták itt az egykori állapotokat, és meggyorsították a terület feltöltődését. A folyószakaszon és a szigeteken ennek ellenére a mai napig szép és egészséges puha- és keményfa ligeterdők élnek, az erdőrezervátum élővilága pedig rendkívül gazdag. A terület értékét pedig növeli, hogy a különböző állatfajokat nem telepítették, maguk találtak rá erre a különleges életfőzetre.

A Duna-parti védett területet úgy is emlegetik, mint a Szigetköz kicsinyített mását, ahol kítűnően megfigyelhetők azok a feltöltődési folyamatok, amelyek eddig csak alig észrevehető változással jártak, de amelyek napjainkra felgyorsultak.

rajz: Gottlieb Réka

Történet

6

A legendás Erebe-szigetek neve több száz évvel ezelőtt ragadt rá a területre. A gönyűi idősök két történetet tartanak számon a beszédes elnevezés eredetére vonatkozóan.

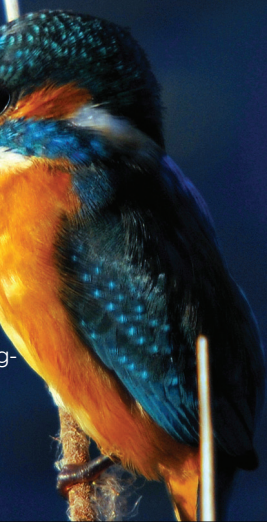
Egy 16. századi legenda szerint a Magyarországot feldúló török elől menekültek ide a gönyűiek. A sűrű erdők mélyén pedig kelepcebe csalták a félholdasokat: Erre be! Erre be! – így kiabáltak a mohamedánoknak. A törökök szerencsétlenségére csak egy keskeny ösvény vezetett a szigetekre, ahol a bátor gönyűi vívőzek elbújtak, és sorra levágták a törököt.

A másik történet a helyi hajóshagyományok közel háromszáz esztendősi emléke. A 18. században ugyanis a kor dunai hajóit, az úgynevezett bögőshajókat a gönyűi kikötőbe csak lovakkal tudták bevonatni. A Pest felől érkező hajóknak a keskeny szigetről a lóvonatúk így kiabáltak: "Erre be! Erre be!".

Az élővilág

A vadregényes táj története mellett a természet világa még ma is mesél. A folyamatosan változó, megújuló természet ezer meg ezer arcát ismerheti meg a kalandor, vagy éppen a szárnyas utazó is. Az őszi időszaktól kezdve elég jelentősek a vonuló madárfajok, azok nem költenek itt, de az Ereben maradnak egy-két hétig, itt táplálkoznak és továbbrepülnek. A Duna maga egy vonulási útvonal, régen nagyon ritka fajok is megfordultak erre, olyanok is, amik az Északi-sarkkörön élnek.

Az Erebe-szigetek madárvilága rendkívül gazdag, közel 100 fajt tartanak számon a tájvédelmi körzetben. A felhők ura itt nem más, mint a réti sas, aki féltve őrzi tojásait valahol az öreg fák lomberejében. A terület jelentős fészkelő ragadozómadara a barna kánya, az őszi és tavaszi vonulások idején ritkán ugyan, de a halászas is megfordul itt.

7

Ez a folyamatosan megújuló világ két, új fűrgelábú lakót is idevonzott távolabbi vidékekről. A vidra a vizes területek csúcsragadozója, jelenléte jól jelzi az élőhely kedvező ökológiai állapotát. A hód a 20. század elejére a vadászat miatt Európa nagy részéről kipusztult. Magyarországra az 1990-es évek elején érkeztek az első egyedek. Visszatelepítések mellett a természetes bevándorlásoknak köszönhetően a szakemberek szerint közel 500 példány él ma Magyarországon. Azt, hogy a gönyői Dunának is hú lakosai a hódok azt a megrágott és kidöntött fáknál jobban semmi sem bizonyíthatja.

Az Erebe egyik matuzsáleme egy körülbelül száz esztendőős fekete nyár. Ennek az idős fekete nyárnak a legvékonyabb ágai is vastagabban, mint az erdőben általában előforduló fák általában. Egy ilyen öreg fa egy teljes ökológiai rendszerként is felfogható, mert elég sok növénynek adhat otthont, továbbá számos állatnak is. Ezek a fajok a fán kívül is egy bonyolult kölcsönkapcsolati rendszert építenek ki, ezt a rendszert úgy lehet elképzelni, mint egy jól működő nagyvárost.

8

Ezeknek a fáknak az eszmei értéke felbecsülhetetlen, az ilyen és ehhez hasonló fák csak olyan területeken fordulhatnak elő napjainkban, amelyeket vagy nem lehet kitermelni, vagy védelem alá helyeznek. A legnagyobb szigeten valamikor az 1990-es évek elején a szakemberek kísérleti jelleggel elkezdtek egy erdőállomány-átalakítást: két nagyobb területen a nemes nyár egykori területeit felújították kocsányos tölgygel és magas kőrissel, pontosan azért, hogy a természetes folyamatokat felgyorsítsák itt. A szakemberek szerint ugyanis ezek a fajok megjelenhettek volna itt két-háromszáz év múlva, de így, közreműködésükkel, már most gyökeret eresztettek. Az erdőket a szakemberek már magukra hagyták, így már a maguk törvényei szerint alakulnak, és idővel visszatelepül ide minden olyan faj, ami az ilyen körülményeket kedveli. Ezt hívják aktív természetvédelemnek.

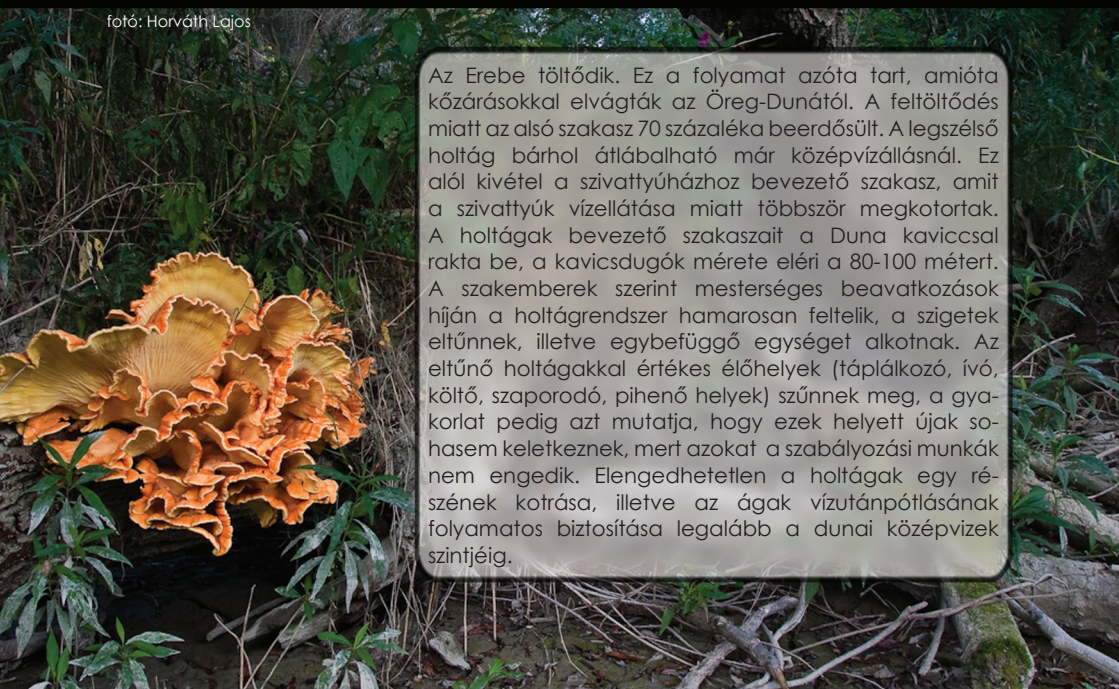

fotó: Horváth Lajos

Ez a változatos élettér jelenleg sok élőlénynek ad lehetőséget arra, hogy akár csak átutazóban, de hajlékot, biztonságot nyújtson, és élelmet adjon az állatvilágnak. A természet törvényei uralkodnak itt, ahogy változnak az évszakok, úgy újul meg az élet is az Erebében. Ide járnak a halak ivni, a biztonságban megerősödő halak pedig hosszú útra indulnak az Duna vizén.

9

fotó: Horváth Lajos

Az Erebe töltődik. Ez a folyamat azóta tart, amióta kőzárásokkal elvágták az Öreg-Dunától. A feltöltődés miatt az alsó szakasz 70 százaléka beerdősült. A legszélső holtág bárhol átlábalható már középvízállásnál. Ez alól kivétel a szivattyúházhoz bevezető szakasz, amit a szivattyúk vízellátása miatt többször megkotortak. A holtágak bevezető szakaszait a Duna kavicssal rakta be, a kavicsdugók mérete eléri a 80-100 métert. A szakemberek szerint mesterséges beavatkozások híján a holtágrendszer hamarosan feltelik, a szigetek eltűnnek, illetve egybefüggő egységet alkotnak. Az eltűnő holtágakkal értékes élőhelyek (táplálkozó, ivó, költő, szaporodó, pihenő helyek) szűnnek meg, a gyakorlat pedig azt mutatja, hogy ezek helyett újak sohasem keletkeznek, mert azokat a szabályozási munkák nem engedik. Elengedhetetlen a holtágak egy részének kotrása, illetve az ágak vízutánpótlásának folyamatos biztosítása legalább a dunai középvizek szintjéig.

Ad Status Vaspuszta római erődje

Gönyűtől keletre, a mai

Duna-parton az erdő rejti el Ad Status katonai táborát. Legalábbis azt a részét, ami még megmaradt.

A ma Ácshoz tartozó területen található a Gönyűhöz legközelebbi segédcsapati tábor. A katonai táborok meghatározott rendszer szerint épültek, szinte mindegyik épületet előre meghatározott helyre, egységes alaprajz alapján építették.

Ad Status táborát is, mint az összes többi katonai létesítményt, először fából építették a Kr. u. 1. század legvégén, a 97. évi germán háborúkat követően. Ekkor egy 500 fős gyalogos alakulat került ide, és a későbbi csapatátelhelyezések során is gyalogos segédc-

10

sapatok állomásoztak itt. Ezután 118-119-ben újra kellett építeni a tábort, mivel a Duna valószínűleg alámosta az északi részét, így az egész tábor 35 méterrel hátrébb tolták. Kr. u. 170-178 között a tábor a markomann-szarmata háborúban az

ellenség felgyűjtötte, hasonlóan megannyi más pannoniai erődítéshez. Ezt követően viszont már kőből építették újjá, először csak a védműveket, majd a táborbelsőit is. A négyzetes sarok- és kaputornyok szintén az egész Római Birodalomban ismert rendszert mutatják, Britanniától Észak-Afrikáig ugyanolyan tornyokat találunk. A 4. században újabb átalakításon esik át a tábor: a saroktornyokat legyező alakúra építik át. A rendszeres barbár betörések egyikéhez kapcsolható az a 355 után elrejtett kincslelet, amely bronzérmekből áll.

Mivel a régészeti feltárások csak a tábor területére korlátozódtak, ezért a tábort körülvevő polgári településről (vicusról) szinte semmi adatunk sincs. A katonák hozzátartozói, az iparosok, a kereskedők szinte saját kisvárost alkottak a táborok körül, és ezzel biztosították a táborban lakó katonák szükségleteit.

Sajnos, ma a kincskeresők egyik kedvelt célpontja a terület, illetve a Duna folyamatosan alámossa a partot, így a tábor veszélyben van.

Forrás: Gabler Dénes: Római castellum Ács-Vaspusztán. Das römische Castellum von Ács-Vaspuszta. In: Bíró Szilvia – Molnár Attila (szerk.): Fogadó a határon. Római kori útállomás Gönyűn

fotó: Horváth Lajos

GÖNYŰ KINCSEI

Készült Gönyű Község Önkormányzatának megbízásából.

Felelős kiadó:
MAJOR GÁBOR

Főszerkesztő:
BÁRÁNY KRISZTIÁN

Szerkesztő:
BÍRÓ SZILVIA

Fotó:
HORVÁTH LAJOS

Rajz:
GÖTTLIEB RÉKA

Nyomdai előkészítés és borítóterv:
BÁRÁNY DÁNIEL

Nyomdai munkák:
PALATIA NYOMDA ÉS KIADÓ KFT.

A kiadvány 2011-ben készült.

fotó: Horváth Lajos